

«Bidaietan
pentsatzen egotea
eta bizimodu errari
baten ametsarekin
bizitzea oso neurea
izan dut. Lasaitzeko
ibili egin behar
izaten dut»

«Uste dut jende
askok erabili duela
bidaia sendagai
bezala, eta
erromesak ere
neurri handi batean
terapia gisa
zerabiltela eta
darabiltela bidaia,
ataraxia lortzeko
bitarteko gisa»

Edorta Jimenezek kontatzen du Euskaltzaindiaren liburutegitik fotokopiatu zuela Mikel Lasaren “Poema bilduma” eta Mundakako Talara (talaiara) igo eta Izaro aurrean zuela irakurtzen zuela poema bat eta aserik ardo batzuk edatera jaisten zela portu zaharrera. Horrela jakin zuela dio poesia mota hori euskaraz ere egin zitekeela eta Arestirena baino “poesiagoa” iruditut zitzaiola. Biak izan ziren garai bertsukoak (Aresti bost urtez zaharrago), biek inauguratu zuten poesia modernoaren aroa gu-rean, nahiz eta bide arras ezberdinetatik egin zuten bidea. Mikelen obra laburra izan zen. 18 urtetik 25era idatzitakoak bildu zituen “Poema bilduma” famatua. Liburu hori 1984an berrargitaratu zen bere marrazkiz lagunduta eta “Memory Dump” izenekoan bildu zituen 1993an bere poesia guztiarekin batean azken urteetako gogoeta, liburu iruzkin eta ohar pertsonalak, euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez edo ingelesez idatziak. Berak behin baino gehiagotan liburua-ren zati “pertsonalegi” horrek lotsa ematen diola aitortu izan badu ere, euskaraz gutxi landu den generoa da (Anjel Lertxundi da salbuespena) eta oso da interesgarria eta ederra. Orain hamar urte erretiroa hartu eta aspaldidanik lantzen ari zen proiektuari ekin zion: hogeit bidaia baino gehiago egin ditu bizikletan Europan barrena, margo kaxa bat lagun zuela. Bidaia horietan egindako 200 bat akuarela, pastel eta marrazki bildu ditu bidaia kaiera batzuekin batean Koldo Mitxelenako Ganbara aretoan.

«**Memory Dump**» liburuan kontatu zenuenez, irlandar bidaia bat aurkitu zenuen behinola Donostiako Kontxan, eserleku batean eserita, ondolan bizikleta zuela. 1989ko kontua da hori. Orduan hasi omen zinen erretiroa hartu eta gero praktikatu duzun nomadismoarekin amets egiten.

Lehenagotik ari nintzen bizimodu horrekin amesten, baina bidaia horrena premonizio mo-

duko bat izan zen. 70 bat urte zitu-n, gizon segaila zen, dotorea, fisikoki erakargarria. Esan deza-gun haizeak zizelkatu eta taxutu-tako aurpegia zuela. “Nik ere horretara iristen naizenean” esan nuen nirekiko. Bere atzetik ibili nintzen eta berarekin hitz batzuk egitera iritsi nintzen biharamu-nean. Lehenagotik nuen inoiz bidaiatzen hasteko asmoa, baina gizon hark gogoetak mamitzen hasteko bidea eman zidan.

Bidaiaarena etengabe erabili izan duzun gaia da, zure testue-tan ere asko agertzen dena.

Nire barneko urduritasunaren aterabide bat izan daiteke. Bidaietan pentsatzen egotea eta bizimodu errari baten ametsarekin bizitzea oso neurea izan dut. La-

saitzeko ibili egin behar izaten dut. Uste dut jende askok erabili duela bidaia sendagai bezala eta erromesak ere neurri handi batean terapia gisa zerabiltela eta darabiltela bidaia, ataraxia lortzeko bitarteko gisa. Bruce Chatwin eredugarria da gai hau argitzeko. Londreseko arte enkante-etxe bateko exekutiboa izan zen, dena utzi eta Patagonia zeharkatzera alde egin zuen arte. Oraindik orain irakurri ditut bere gutunak. Gizonak nomadismorako joera hori zergatik duen aztertu nahi izan zuen. Eta uste dut gure barruko egonezina dela eragile nagusietako bat. Mandelstam poetaren bizimoduak eta idazteko erak ere lotura estua du gai honekin. Stalinekin gogor jazarri zuen eta bere emaztearekin bate-ra batetik bestera ibili behar izan

zuen miseria gorrian biziz, eta bere poema gehienak buruz idazten zituen ibilian zihoan bitartean. Piaget pedagogoz ere entzun izan dut mendira joaten zela pentsatzera eta ibilian taxutzen zitzuela bere teoriak.

Baina zu ez zara Chatwin eta Mandelstam bezala oinez ibili, bizikletan baizik.

Ez naiz oinez ibiltzekoa. Bizikleta oso lagungarria dela iruditzen zait. Oinez ibiltzeak asko mugatzen du. Hamar edo hamabost eguneko bidaia bat egitera joan eta ezin da oinez gauza handirik egin. Bizikletan errazagoa da kilometroak egitea baina, bestalde, bidea ikusteko adina aukera ematen du bizikletaren abiadurak, gauzei erreparatzeko, ohar-tzeko. Nik, gainera, oso etapa la-

«Nire barruko urduritasunaren aterabide bat izan daiteke bidaia»

burrak egiten ditut; batzuetan 80 kilometro egingo ditut, baina hurrena 30 bakarrik.

Entrenatzen al zara? Ipurdia gogortuta joaten al zara?

Hori nahitaezkoa da. Proventzara egin nuen azken bidaian aurretik batere ibili gabe joan nintzen eta bigarren egunerako ipurdia min-beratuta nuen. Ez nuen batere gozatu.

Bertan alokatzen al duzu bizikleta?

Ez, neurea eramaten dut beti. Errepideko bizikleta erabiltzen dut; gutxi pisatzen du, poltsa berezi batean gorde eta eraman erraza da. Aireportuan bertan muntatu, trepetak gainean jarri eta abiatzen naiz. Arropak sartu ezinik ibili ohi naiz beti. Manila-

rraren gainean burua jartzeko moduko arropa pila eramaten dut. Gogoratzen dut Connemara-
ra joan nintzen batean aldapa bat igo eta nekaturik goitik behera burua buruko horren gainean jarrita, lo egiten ari banintz bezala, nola jaitsi nintzen. Tarteka, noski, begiratzen nuen aurrean zer nuen. Connemara leku ederra da, nire geopoetikaren ikurretako bat, lurra eta ura modu ikusgarrian lotzen dituelako.

Zein da gehien bisitatu duzun herrialdea?

Italia. Guztira hogeita hiru bidaia egin baditut, hamar bat Italiara izan dira: herrialde hori goitik behera zeharkatu dut, hasi Gardatik eta Siziliaraino. Eskualde batzuk, noski, zapaldu gabe geratu zaizkit eta jarraitzeko asmoa edo gogo badut. Bidaia bakoi-tzean margolari edo idazle eza-gunen arrastoak jarraitzen ditut ahal den neurrian. Gardatik abiatu nuen bidaian, Katulo poetaren jaioterria bisitatu nuen. Montaleren arrastoak jarraitu ditut, Leopardirenak Recanatin, Arezzora joan eta Leyenda de la Santa Croce delakoa ezagutu nuen, hogeita gehiago margolarik egindako triptikoa da, oso ederra. Eliza horretan entzun nuen nik entzun dudan azken meza, triptikoari begira. Lehen bidaia Cortonatik abiatu nuen eta Piero della Francescaren ibil-bidea egin nuen. Orduan ohartu nintzen Italiak bi aurpegi dituela. Badu aurpegi atsegin, frantziskotar eta ezkerreko bat. Partisanoen Italia da hori. Eta badago Italia tragiko, eskuindar eta faxista bat ere. Leku ikusgarri asko ikusi ditut. Riminin, esaterako, bada Alberti artearen teorikoak diseinatutako katedral bat, elizak ozta-ozta onartu zue-na. Inon ikusi dudan elizarik paganoena da, hedonista erabat. Elizaren barrualdea putzuz beteta dago, aingeruak erreketan bainatzen ari diren haurrak dira, alabastroan eginak... ikusgarria. Bidaiak kontatzen hasten banaiz, ez dugu bukatuko.

Ez dira asko prestatutakoak.

Ez, ez. Aurretik ostaturik ez dut sekula hartzen eta askotan parke

batean egin izan dut lo, edo zelai baten ertzean.

Estatu frantziarrean Proventza maite duzu.

Van Gogh-en arrastoen bila ibili izan naiz han. Margolari honeki-ko dudan lilura nerabezarokoa da. Aldizkari batean “Gau izarra-tua” ikusi eta txundituta geratu nintzen. Lilura ez da bere margo-lanekikoa bakarrik, pertsonare-kikoa ere bada. Bere gutunak izugarriak dira, asko anaiari idat-zitakoak. Esaten dute gutun li-buru hori literatura unibertsale-ko onenetakoa ote den. Van Gogh-en arrastoei jarraiki, ezus-tekoak izan ditut. Behin Camar-gue aldera nindoala, gauean ze-lai batean lo egin eta ihintzez bustita abiatu nintzen Les Saintes Marie de la Mer herrixkara, hor margolanak baititu. Herrixka famatua da urtean behin Fran-tzia osoko ijitoak bertan biltzen direlako. Hortik, Arlesera jo nuen eta hirira iritsi baino lehen txoko eder batekin topo egin nuen. Han margotzen ari nintzela, gi-zon bat etorri zitzaidan esatera duela gutxi arte plaka bat egona zela han eta jartzen zuela Van Gogh egoten zela margotzen. Niretzako nire maisuarekin topo egitea bezala izan zen. Arlesen ere asko egon zen. Gauguinekin han ibili zen haserretu ziren arte.

Zuk asko maite duzun Michel Tournierrek dio musikariak batetik bestera ibiltzekoak direla eta margolariak, aldiz, sus-trai gehiago dutela, lotuagoak daudela paisaia bati. Zureak entzunda, ez dirudi egia denik.

Ez da Van Gogh-en eta Gauguinen kasua ere. Dena den, Van Gogh-en margolari bizitza laburra izan zen, zazpi bat urte iraun zuen eta milaka margolan utzi zituen.

Zure poeta bizitza ere zazpi urtekoa izan zen.

Bera hil egin zen eta horregatik bukatu ziren haren lanak. Nik utzi egin nuen poesia.

Komunikabideetan erakusketaren berri eman dute. Zure ibilbideaz hitz egin behar dugu pixka bat. Zein izan ziren zure ikasketak?

MIKEL
LASA

POETA ETA MARGOLARIA

Poema bilduma bakar batekin igaro zen gure letren historiara, baina ezer idatzi ez

balu ere, poeta izango zen Mikel Lasa.

Orain bidaietako margolanak erakutsi ditu.

Salamanca Lasalletarrekin Filosofia eta Teologia ikasketak egin nituen eta hor hasi nintzen euskaraz idazten 50eko hamarkada bukaeran. Beti esan izan dut euskaraz nire barneko hizkuntza zela. Askok irakurtzen nuen, pentsatu eta gogoetak euskaraz egiten nituen eta intimitate hori lantzetik sortu zitzaidala uste dut poesia egiteko joera. Geroago ezagutu nuen Aresti. Bere “Harri eta herri”n nire aipamen bat egiten du. Kontatzen du nola irakurri zizkion Blas de Oterori nire poemak itzulpen batzuk. Aresti gustukoa nuen, indar handiko idazlea zen.

Baina baduzu testu bat «Memory Dump»en «Maldan behe-ra» gogor kritikatzu.

Ez zitzaidan gustatu. Eliot-en eragin nabaria du Arestik lan horretan, baina ez zuen haren espiritualtasunik atzeman. Kritika gogorra egin nion, baina Arestik hizkuntza literario sendoa zuen eta hori aitortu egin behar zaio. Itzultzen ere oso ona zen. Gogoratu dut “Egan”en nola ateratu zituen gaztelaniaz idazten zuten Bilbo inguruko poeta batzuen lanak 60ko hamarkada hasieran. Urte horretan Liejako Arte Ederretako Eskolara joan nintzen pintura ikasteko asmoz. Bizi ahal izateko platerak garbitzen nituen eta “Egan”en ale bat aurrean jarrita garbitzen nituela platerak, poema haiek buruz ikasteko asmoz. Hamarkada horren hasieran Philippe Oyamburu Getariara etorri zitzaidan bisitan eta Arestiri buruzko iritzi batzuk eman nizkion eta artikulu bat ateratu zuen “Notes Lettres Françaises” aldizkarian garaiko euskal literaturaz.

Ikasketak Salamanca utzi ditugu.

Salamanca hiru urte eman, etxera itzuli eta Ekonomia ikaslea erabaki nuen, baina denbora erdian egiteko asmoarekin. Lehen bi ikasturteak azterketa batzuen bidez konbalidatu nituen, baina hirugarren ikasturtea hasi ordez Liejara joan nintzen pinturara ikastera, eta sei hilabete batekin bestera eman nituen. Sorbonera ere gerturatu nintzen, han ikasten jarraitzeko zer aukera nituen begiratzeko. Baina klase ba-

IBILBIDEA

Euskal poesia modernoaren aitapontekoetako bat izan zen, Arestirekin parez pare. 18 urtetik 25era bitartean idatzitakoak bildu zituen “Poema bilduma” famatuan. Liburu hori 1984an berrargitaratu zen bere marrazkiz lagunduta eta “Memory Dump” izenekoan bildu zituen 1993an. Orain hamar urte erretiroa hartu eta proiektu berri bati ekin zion: Europar barrena egindako hogeitik gora bidaietan egindako 200 akuarela, pastel eta marrazkiak bildu eta erakusketa osatzea. Koldo Mitxelena Ganbara aretoan daude ikusgai.

Andoni CANELLADA | ARGAZKI PRESS

«Telebista iritsi aurretik bazen bohemia bat, tabernaz taberna bis komikoa lantzen zuen jende bat»

Zure lehen bidaietako bat Irlandara egin zenuen. Zer du herrialde horrek horrenbeste erakartzen gaituena?

Nik uste dut dohain berezi bat dutela hizketarako edo kontaketaarako. Beren pub horietan berriketan ematen dituzte orduak eta hitz egitea arte bihurtu dute: dena mitifikatzen dute, dena esajeratzen dute, eta mistifikatu ere bai. Hortik ateratu dira Joyce bezalako erraldoiak. Ezin da bere obra ulertu Dublingo jende arruntaren izaera hori kontuan izan gabe. Eguneroko bohemia bat bizi dute eta hortik ateratako pasadizoak kontatzen dituzte. Euskal Herrian ere bagenuen hitz egiteko modu hori, herri txikietan bereziki. Bazegoen eguneroko bohemia bat, baina telebistak desegin egin zuen bizimodu hori. Bohemia diodanean tabernaz taberna ibiltzen zen jende bati buruz ari naiz, eta horien artean baziren izugarritzko bis komikoa zutenak: hitz egiteko, komedia

egiteko eta bat-batean festa antolatze gaitasuna zuen jendea zen. Hori literatura bihurtu dute Irlandan, bai eta beharbada Europa erdialdeko beste zenbait herrialdetan ere.

Guk ez dugu hori lortu. Hemen bertsolariek landu dute hitz egiteko modu hori, baina Auspoa sailak egin duen lana, erraldoia izanik ere, altxor hori murriztu, mehartu egiten du, literatura bihurtu ordez.

Bai, hala da. Bazegoen herrian beste bizitasun bat, Auspoako liburuek jaso ez dutena. Beharbada ez da lan erraza, baina beste herrialde batzuetan uste dut lortu dutela ondare hori literatura mailara eramatea. “Memory Dump”en badakit idatzitua testuren bat honi buruz, baina ez dut zehatz zein den gogoratzen.

tera joan, atea ireki eta gelan sekulako ikasle piloak zegoela ikustean, hura ez zela niretzako lekua pentsatu eta itzuli egin nintzen. Etxera etorri eta soldaduska egin behar izan nuen Astorgan. Oso zoriontsu izan nintzen soldaduskan. Nire oporrik luzeenak izan ziren. Inguruko lautadetan ibiltzen nintzen gizon errari baten moduan. Garai horretan, sudurra itxi egiten zitzaidan leku itxietan sartu orduko eta eragozpen hori ere han sendatu zitzaidan betiko. Ekonomia bi urtetan bukatu nuen, eta ohartu nintzen ikasketak haiek ez zidatela balio enpresa bateko kontuak emateko ere eta Suitzara jo nuen, Friburgora, Informatika ikastera. Diploma bat ateratu nuen. Bigarren ikasturtean irakasle laguntzaile gisa ere lan egin nuen. Nire lanbidea hori izan da, informatikari gisa lan egin dut.

Labur kontatuta, nondik nora ibili zara lanean?

Ularko kooperatiban hasi nintzen lanean. Oraindik ere kooperatiba zalea naiz, nire ideologia-aren ardatzetako bat da kooperatibismoa, nahiz eta Arizmendiariaren predikuetan ez nuen sinesten. Ularkon sei urte egin nituen, prozesu zenbait informatizatzen. Gogoratzen dut Oñatin oraindik eraiki gabe zegoen kooperatiba baten diseinua egin genuela maila altuko sukaldeak fabrikatzeko. Eta Frankfurtetako beste altxari enpresa baten sostengua behar zutenez, hango teknikariak etorri ziren eta harrituta geratu ziren guk programazioan egin genuen lanarekin. Urte horietan Ikastolen Elkartearekin ere lan batzuk egin genituen Euskadiko Kutxak departamendu txiki bat sortu baitzuen ikastolen ekonomia bideratu eta pedagogiaren arloan lan batzuk diseinatzeko. Elebitasunaren programa eta lau ereduak diseinatu, esaterako, orduan egin genuen. Tartean Mari Karmen Garmendia ere ibili zen. Bitarte horretan Gipuzkoako Foru Aldundian lan eskaintza bat ikusi nuen eta hara aurkeztu nintzen. Eta hor egin nituen hogeita piko urte informatikaren arloan analista bezala lanean.